

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu. || Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate la redactiuni.

Anulu IV.

Blasiu 15 Octobre 1890.

Nr. 2.

Partea besericésca.

Joanu P. Leméni Episcopulu Fagarasiului.

(Schitiare biografica de Constantinu Papfalvi.)

(Continuare).

Episcopu.

Initium honoris et continuatio doloris.

Fostulu Vicariu Capitulare Joanu de Leméni, primindu Decretu Majestaticu de denumire emanatu in 23 Augustu 1832, compunédu-si mai ántáiu documentele necesarie la preconisarea de episcopu in Consistoriulu papalu in Rom'a, a caletoritu la Vien'a, spre a multami pentru denumire si spre depunerea juraméntului homagiale, unde de Majestatea Sa Imperatulu Franciscu a fostu primitu cu aparenta bunavointia, care intre altele i-a amintitu si cuvintele, ce le disese acestu imperatu inainte cu 15 ani, adecá in anulu 1817 in Clusiu cu ocasiunea cându a visitatu si Beseric'a romána gr. cat. unde atunci Leméni functioná cá parochu. Cându acest'a la intrebarea facuta de imperatulu, „cum este multiamitu cu starea „in care se afla?“ a respunsu in urmatóriele cuvinte: „In aceste minute, cându venerediu preainalt'a persóna a Majestatei Vóstre in asta sánta casa, me „sému cu multu mai fericitu, decátu se cutediu a „descrie neajunsele acestei misere parochii, ajunga „totusi a marturisi, cá sórtea preotului din acestu „locu, cu nemicu este mai fericita decátu a altoru „preoti gr. cat. din acésta provincia“. La acést'a dupa usitat'a aceluor poternici datina a urmatu cá respunsu: „*Bono sis animo, mox enim melius erit*“. Aceste cuvinte tiénédu-le Imperatulu in memoria le-a repetatu si cu ocasiunea acéstei audientie dicédu „*None dixi tibi Claudiopoli in templo bono sis animo*“.

Cu ocasiunea acestei audientie nou denumitulu episcopu prelânga descoperirea omagialei multiumite, de-odata cu cuvéntu propune si unele puncte de rogare privitóre la imbunatatirea sortii clerului si a poporului, cari puncte ascultându-le Imperatulu cu tóta atentiunea, la adecá -i dice: „Dute, si mâne mi-le ada tóte aceste in scrisu“. A dóu'a di a dusu episcopulu demandat'a scripta, primindu-lu fara indatinat'a ceremonia, -i dice se cetésca adus'a scripta, ast'a implinindu-o, imperatulu -i dice: „*tamen tu bonos habes oculos?*“ „Deo sint laudes“! replicà episcopulu, „et tamen coram me qua coecus es descriptus“, cu aceste audienti'a terminându-se, de-odata implinindu si alte agende ce a avutu de a implini, noulu episcopu quasi rebus bene gestis, incarcatu cu frumóse promisiuni s'a intorsu la ale sale, unde in pacientia a asteptatu actulu preconisarei dela Rom'a, spre a poté primí consacrarea archireasca. Asteptatulu actu inca a sositu la inceputulu lui Juniu anulu 1833 in dílele de abstinétiã a serbatórei SS. Apostoli Petru si Paulu. Astu modu implinindu-se tóte cele de implinitu, a caletoritu la Urbea-mare (Orade) spre a primí consacrarea prin neuitatulu marele Archiereu si Parinte Samoilu Vulcanu. Dupa implinirea acestui religiosu sántu actu, la care a asistatu si marele prepositu Printiulu Hohenloe cá consacratu episcopu, care órecându a statu in renume de thaumaturgu, seau facatoriu de miracle, au urmatu gratulari preste gratulari, intre gratulatori a pasitu si acum numitulu Printiu Hohenloe, care dupa dicerea a multoru vorbe frumóse in fine cautându la primitoriulu de gratulári episcopu, seriosu a pronunsiatu aceste cuvinte cá in forma profetica: „*Illustritas Vestra magnam crucem por-*

tandam habet“, asiá enarându-o episcopulu dupa re-
intórcere la Blasiu. Se vede a o fi primitu cu
placere, sciindu in ce gradu a gratiei stá inaintea
Imperatului si a iubirei poporului, mie inse cá unui
neinsemnatu ténuru, nu-mi potu esplicá pentru ce, mi-au
causatu óre ce ghimpu in cugetu.

Acum cá episcopu consacratu reintorsu la resie-
dintia intre celu mai mare jubilu de bucuria a clerului
si a poporului, s'a ocupatu cu pregatirea instalatiunei,
la care au fostu invitati toti acei membri ai clerului,
cari au fostu luat parte si la alegere, comisariu in-
stalatoriu dispusu de guvernul a fostu cá si la alegere
cancelariulu comitele Ladislau Lázár. Spesele ospetarei
a avutu ale portá camer'a tesaurariala, cá cea care
a primitu venitul bunului episcopescu, asiá numitu
intercalare. Trecéndu serbatórea pompósei instalári,
facéndu-se necesariile pregatiri, s'a intreprinsu visi-
tatiunea canonica multu urgitata de guvernul in
Comitatulu Huniadórei, si cu preferintia, in cerculu
Hatiegului; in asta visitatiune, care afara de comitatulu
Huniadórei s'a estinsu si preste Zarandu cu partea
muntósa a Albei inferióre, s'au petrecutu intregi
trei luni, Iuliu, Augustu si Septembrie 1833, in care
si scriitoriulu acestoru siruri a servitu cá asistente
in functiunile sacre si ducatoriu a insemnárilor jur-
nale. A descrie din firu in peru acésta fatigiosa
visitatiune n'ar' fi lucru usioru, ajunga a insemná,
cá elocuinti'a, tari'a spirituala, si de-odata corporala,
precum si suferinti'a defasiurata prin episcopulu
Leméni in decursulu acestoru trei luni, a pusu pre
toti in mirare. A tiené cam de comunu câte doue,
trei, câte odata patru cuvéntári, totu atâtea lungi
rogatiuni si absolutiuni pre fiacare dí, mai ingreună
acésta onerósa ocupatiune si ace'a jurstare, cá mare
parte a poporului de ambe secsele — praeferenter
partea mai inteligente, indulcita de patrundiátórele
cuvinte a episcopului, alergá dupa dénsulu dela o
comuna la alt'a, asiá cele ce cuvéntá in un'a, fara
óre-care sfiála nu le poteá cuvéntá in altu locu. Ter-
minându acésta prima si supr'a modu ostenitóre cano-
nica visitare, s'a asiediatu in resiedintia, a inceputu
a cugetá despre cele ce aru fi mai ántáiu, si fara
amánare de a se pune in lucrare; si fiindu-ca ante-
cesorele seu nemoritoriulu pentru clerulu gr. cat.
transilvanu episcopu si Parintele Ioanu Bobu, dupa
natur'a si giurstarile tempului, in care a cuprinsu
catedr'a episcopésca, pre lângá ocupatiuni, ce se pre-
tindeau de inalt'a sa chiamare, mai multu s'a ocupatu
cu cugetulu, cum ar' poté reesi cu formarea unui
senatu episcopescu, cá PP. Basiliti se fia ocupati
numai cu instructiunea literara a tinerimeii, si cu pu-
nerea a ceva fundamentu, spre óre-care dotare a
clerului, ce i-a si succesu prin infiintiarea capitulului,
dotarea protopopiloru, fundatiuni pentru tinerii

studenti in institute catolice din patria, si ajutorarea
preotiloru la nefericiri deveniti, Ioanu Leméni cá
succesoru spre a dá óre-care nimbu de vadia dupa
exiginti'a tómpului resiedintiei episcopesci, a affatu
a fi necesariu a rumpe celu pucinu pre unu tómpu
cu procedur'a altucum de tóta laud'a démna si multu
folositória a antecesorelui seu, si a se ingrigi de
punerea in ordine mai buna a afaceriloru scolastice
literarie, a Besericei catedrale, a resiedintiei episco-
pesci, a edificateloru economice s. a.; tóte acestea
i-au si succesu, ale si implini, spre marirea lui Do-
mmedieu si onórea statului preotiescu, spesându din
veniturile sale anuale preste 150 mii. Cu preferintia
cá barbatu iubitoriu si partinitoriu de sciintia, nice
spese, nice fatigie a crutiatu, pâna cându institutele
literarie le-a adusu acolo, cá se póta concurge si se
fia luate in debita consideratiune si de institutele
altoru confesiuni si nationalitati mai partinite din
patria; preste ace'a cá unu Archipastoriu, care -si cu-
nósce datori'a chamarei sale, cá se póta cunósce sca-
derile, ce pottescu indreptare, in fia-care anu intreprindeá
in óre-care parte a diecesei visitatiune canonica, ne-
lasându necercatu nice celu mai ascunsu locu, unde
se affá ceva casutia, ce portá nume de beserica seu
oratoriu, mai in totu loculu din desiartatulu seu
marsupiu intindeá posibilulu ajutoriu, spesele ce pre-
tindeá pusetiunea unui episcopu, cându se tiéneá adu-
narea dietala a tierei, impartirea de adjute la ai sei,
impartirea de elemosina celoru nefericiti, tóte aceste
si déca venitul din bunulu episcopescu nu erá tare
de contemnatu, totusi de multe-ori a devenitu in giur-
stári silitóre de a contrage imprumutu. Tóte aceste
eráu bune si frumóse, dara clerulu, care a fostu dedatu
cu simplicitatea observata la antecesorelui seu adormitu
in Domnulu episcopu Bobu, nu-i prea venieá la socotéla
ace'a cá urmatoriulu lui, Leméni, care in adeveru a
ridicatu vadi'a besericei, dara nu adaugeá ceva din
frumosulu seu venitu la fondulu intemeiatu de ante-
cesorelui seu pentru ajutorinti'a miserului seu cleru,
din atare cause cu incetulu sémtilu iubirei si
a veneratiunei, care la inceputu erá devenitu la
celu mai mare gradu, a inceputu a se reci; la
asta recéla multu a conferitu si ace'a, cá dupa na-
tur'a sa erá flexibilu, dupacum insusi se marturisíá
dicéndu „non habeo spiritum fortitudinis“, pentru
care si Profetulu Davidu se rogá, se i-lu dee Do-
mmedieu. Din acésta bunetate a inimei, care fórte
adese-ori se preface in debilitate, a urmatu cá multi
cari nu meritá, se impartasieáu de favoruri nemeritate
cu remánerea indereptulu altoru mai meritati, cari nu
scieáu a se obtrude. Din aceste, si altele acestoru
asemenea, nemultiamirea cresceá din dí in dí, cu atátu
mai tare, cu cátu dénsulu petrecându-si tómpulu in
casa cu lucru continuu, ómenii pre cari -i aveá in

servitiu si in giurulu seu, si cari mai de aprópe aveáu intrare la dânsulu, nu-i dáu informatiunile necesarie pentru indreptare, si asiá reulu a statu nâdusitu, pâna cându dupa trecerea aloru diece ani dela ocuparea scaunului archiereescu, escesulu disciplinaru a unui tîneru clericu, cá o schinteia cadiuta in unu vasu de pulvere a datu ansa la aprinderea focului celui mare, care spre dorerea si batjocur'a clerului si a natiunei a arsu neintreruptu, in decursulu aloru trei ani (1843—1846) sub numele funestului procesu dela Blasiu, care dupa individual'a scriitoriului opiniune deosebitu in privinti'a unoru mai multe puncte are mare asemenare cu celu Atanasianu din seculii primi ai besericeii, cu diferinti'a, cá acest'a cu reutate nedescriptibila l'au portatu Arienii cá eretici in contr'a celui mai zelosu Parinte si Archiereu alu besericeii catolice, éra cel'a, totu cu asemena necualificabila nisuintia l'au portatu subordinatii. „De m'ar' ocarí inimiculu asi suferí, éra tu omule, deregatoriulu si cunoscutulu meu, care impreuna ne-am indulcitu in cas'a Domnului. . . .

Dela descrierea acestui fatalu si dorerosu procesu, care erá se urmeze aici, si care a-lu impliní dupa esiginti'a si momentuositatea obiectului, in debilitatulu statu alu senectutei, in care me aflu, mi erá nunumai greu, dara mai virtosu pentru defectulu documinteloru clarificátore plane cu nepotintia, m'a scutitu providentialulu pentru români transilvaneni barbatu, si fostulu in anii prunciei sale alu meu celu mai iubitú invetiaceļu, Domnulu Georgiu Baritiu in istori'a sa de curéndu edata tomulu I incepéndu dela pag. 627. Tóte cele scrise in acestu obiectu de veneratulu barbatu si insumi le subscriu, mai adaugúndu ceva descriere a unoru incidente, cari desi nu s'ar' tiéné de esenti'a lucrului, totusi potú servi cá clarificátore.

Pre acelu tîmpu cându a eruptu acestu nefricitu, nu cugetu, cá voiu gresí, numindu-lu infernalulu procesu, me affám in comitatulu Hunedórei cá vicariu numitu alu Hatiegului, unde inca ajunsese ceva confusu rumoru despre turburările, ce erupsese in Blasiu, curéndu totu in asta privintia am primitu epistola dela de toti cunoscutulu in adeveru dreptu si solidulu barbatu, acum in Domnulu adormitu protopopu Gregoriu Mihali din Zlagn'a, care pre scurtu numai atât'a -mi scrie: „In Blasi'u s'a aprinsu unu focu, la nice o fama se „nu dai crediementu, pâna cându nu te vei informá „in faci'a locului insuti in persóna, ce se o si faci; „episcopulu e petrúnsu de amaratiune.

Dupa primirea preamintitei epistole, primindu si urmándu sfatulu celui mai stimatu confrate si incepéndu din dilele prunciei amatu, am si intreprinsu caletori'a la Blasiu, unde am trasu la cuartirulu canonicului Timoteu Cipariu, cu care stám in confidentiale relatiuni, spre a cunósce din isvoru securu starea

lucrului, ce mi-a si succesu cáci, numitulu confrate si conscolariu mi-a enaratu tóta starea nefericiteloru turburări, pâna in stadiulu in care se aflá atunci dicúndu: „periculu a crescutu si prin ace'a, cáci „prin promovarea la statulu cânónicale, am esitu din „societatea profesoriloru, si asiá mi-am pierdutu in- „fluinti'a, prin care asi fi potutu abate dela urmarea „unoru pasi, cari nu se póte sci, unde se voru oprí, „resultatu bunu inse in nice o întêmplare voru avé. Din partid'a adversaria inca mi-a venitu ispititoriu, cá se-mi cunósca cugetulu, care firesce nu i-a potutu multiamí; in scurtu dupa ace'a m'am insinuatú pentru audientia la episcopulu si bunulu Parinte alu ingratiloru fii, pre care aflándu-lu tristu si in cugete cufundatu, dupa schimbarea unoru indatinate cuvinte l'am rogatu se-mi deie pentru informatiune actele pâna aici formate in cunoscut'a causa, mi le-a si datu, éra eu luándu-le m'am intorsu la cuartiru, unde dupa ce le-am percursu, in urmatórea dí éra le-am dusu in-dereptu, si incepéndu a discutá, intre altele -i dicu: „sciu Illustrisime! cum-cá -ti este amaritu sufletulu de atât'a reutate cá ast'a, ce nice in minte a potutu vení omului crestinu; „si cum se nu-mi fie amaritu „sufletulu, cându acei'a pre cari i-am iubitú cá pre „sufletulu meu, s'au scolatú in contr'a mea pâna la „punerea capului“, la pronunsierea acestoru cuvinte am observatu, cum luceáu picaturi de lacrimi in blândii sei ochi, éra eu voindu in cátu erá posibilu a-lu consolá, si de-odata a-i insulá pucina taria -i dicu: „in- „taresce-ti inim'a si aibi credintia in ajutoriulu curescu, „crede, si fi convinsu, cá trecerea prin atari doreri „ti-a fostu de providentia destinata! atunci cautándu mai lungu la mine, „se nu cugeti Illustrisime, cá „acestea le graiescu eu dela mine asiá quasi ex ab- „rupto, póte ai uitatu cuvintele profetice pronunsiate „de episcopulu consacratu si prepositu mare Printiu „Hohenloe in Orade cu ocasiunea primitei consacrari „in Orade: *Illustritas Vestra magnam crucem por- „tandam habet!* nu sciu óre facutu-au citatele cuvinte „ceva impresiune in cugetulu Illustritatei Vóstre, si „ce interpretare le-ai datu, dara spunéndu limpedele „adeveru, cându le-am auditu, mie mi-au causatu ceva „scrupulu, si acum, cându am primitu ceva sunetu „despre aceste turburări, cari cum se vede in locu „se inceteze, din ce in ce se inveninéza, indata mi-a „statu inainte, si din convingerea cugetului cutezu a „dice, cumcá acést'a e magn'a cruce, care Illustritatea „ta ai a o portá, o vei si portá cu ajutoriulu celui „care a lasatu se erupa, si inca prin unii cá acei'a, „câror'a dupa cum e de comunu cunoscutu, le-ai fostu „celu mai bunu parinte“, la aceste cuvinte n'a respunsu atunci, fiindu cá s'a si datu semnu pentru mésa, dara s'a vediatu a fi cadiutu in cugete, din cari dupa óre-care intervalu redicándu-si capulu cá

ex abrupto dice: „De cumva cineva mi-ar' fi datu „unu sacu de galbini, nu mi-ar' fi causatu bucuri'a, ce „mi-ai facutu prin aducerea aminte a cuvintelor, cari cu- „viute eu le uitasem; acum nu dicu alt'a decât, fia voi'a „Tatalui cerescu, căci inim'a mea e intarita, spre a „poté suportá ori ce ar' veni asupra-mi. Dupa-ce am luat deplina cunoscintia despre tóta starea acestui funestu dela celu reu provenitoriu lucru, m'am reintorsu la locul oficiului ce aveam a portá, inse cu inim'a sângerata de dorere, vediéndu pâna unde póte ajunge reutatea omului, daca deschidiéndu-i pórt'a, dà cursu liberu aripiloru, Intre ace'a intielegându, că in urm'a necualificabileloru acuzari, ce s'au substernutu la locurile mai inalte din partea ingratoru fii in contr'a parintelui lor, de acolo ar' stá in cugete óre este consultu dispunerea unei comisiuni investigátore fara a compromite onórea clerului si a beserice? am aflu cu cale a face la acelea-si inalte locuri o relatiune câtu mi-a fostu posibilu mai exacta si circumstatiuale, cum numai mi-a dictatu cunoscintia lucrului si consciintia sufletului, asecurându, că o comisiune drépta, si strénsu rigorósa va scóte la lumina, că tóte horrende crime, ce suntu cuprinse in scriptele acusatórie, nu suntu alta decât scornituri malitióse, totu deodata am descoperitu si isvórele si causele, din cari si-a luat inceptulu si crescerea acestu funestu obieptu. — Căci in privinti'a nevinovatiei episcopului facia cu cele ce i-se imputá, că unulu care din anii prunciei pâna la anii batrânetieloru am avutu oca siune a-lu cunósce, asiá firma convingere am avutu, si am, câtu nice servii infernului n'au fostu in stare a o clatiná. Póte n'ar' avé tocmai cuvenitul locu aici, totusi fiindu-cá, ex abundantia cordis loquitur os, mi iau voie a insemná unu incidente, cu a carui oca siune mi-am descoperitu sentiméntulu inimei: La anulu 1854, cá sociu de caletoria intorcéndu-me dela Vien'a cu fericitulu in Domnulu Archiepiscopu si Metropolitu Alesandru Siulutiu, ne-am abatutu prela Strigonu spre a onorá pre bunuiu Parinte Primate Scytovszky, unde fiindu primitu cu tóta bunavointi'a in resiedinti'a primatiale, am convenitu cu unii dintre canonicii primatiale odata despre multu persecutatulu episcopu Leméni. Intre altii canoniculu Járóss, care se diceá a fi fostu referente in procesulu leménianu, me agraesce: că suntu eu cunoscutu cu cestionatulu procesu? si déca da, ce parere am despre acelasi? mie paréndu-mi ceva cam curiósa intrebarea, i respundu: nunumai că-lu cunosc, dara l'am si studiatu dela inceptu pâna in capetu; déca se poftesce a-mi descoperi opiniunea individuala, care si altucum n'ar' avé ceva valóre, fiindu-cá procesulu este finalmente terminatu, opiniunea mea cu curata consciintia o potu esprimá in urmatóriuulu modu: In acelu famosu, potu numi si satanicu procesu, episcopulu prin adversarii

sei e descrisu si acuzatu cá unu esemplaru de imoralitate, furu, omicidu intinatu cu crime si pecate contr'anaturale si asiá prelânga acestea déca Illustri-tatea Vóstra voiti se cunósceți si neimportant'a mea opiniune, éta-o in scurtu: „Sânt'a mama beserica ca-tolica are inferiti in catalogulu seu mii de sânti, pre cari si eu, cá ori si care altu catolicu -i venerazu, si le ceru intercesiunea câtra Parintele cerescu, dara se nu ve smintiti, déca voiu dice (pentru-cá o dicu din convictiune) că pucini dintre acei sânti voru fi, cari au avutu o viétia mai morala crestinesca, de cum a avutu episcopulu Leméni, si aceste, póte batátore la ochi cuvinte le graiescu cá unulu cá acel'a, care din primii ani ai prunciei sale, si din primii ani ai preotiei lui neinctatu i-am fostu in apropiare, si déca m'aru intrebá cineva, ce amu vediutu, i-asi respunde: „l'am vediutu neinctatu scriindu, cetindu, recitându-si pensele sale corale si impartíndu ele-elemosina, cându aveá din ce impartí“; la acést'a a mea dechiaratiune replicá susu numitulu canonicu Járóss: „Örvendek, és teljes hitelt adok ezen őszinte nyilatkozatnak“; Cu aceste in câtu-va am pasitu afara din cararea scopului propusu de a schitiá bio-grafi'a acestui raru si intocmai nefericitu mare preotu. Pre lânga tóte machinatiuni in contra-i probate, in urm'a operatelu aloru dóue comisiuni cercetátore, prin sentinti'a aloru dóue furni de scornitele crime Joanu Leméni s'a absolvatu, si contrarii cá calumniatroi dechiarati prin destituire s'au canonitu, dar' si aici a avutu influentia sataniculu principiu -cu care s'au folositu contrarii lui „*calumniare audacter, quia semper „aliquid adhaerebit“*, pentru-cá in faci'a lui mai multu nu s'a vediutu bucuri'a si illaritatea ce'a ce pâna aici -lu caracterisá. Ast'a observându-o si Presie-dintele comisiunei investigátore episcopulu dela Eperjes Gaganetz in cuvântarea tiénuta astu modu -lu agraesce: „*Tu es verus Jesu Christi Martyr*“.

(Va urmá).

Jurnalistic'a ¹⁾.

IV.

In tîmpurile nóstre vedemu, că la tóte confesiunile si popórele, s'a ridicatu unu amvonu, o catedra puternica, din care in tóta septemân'a, si in fia-care di, se dau lectiuni si se respândescu la poporu principia bune si rele. Acésta catedra este press'a jurnalistica, carea la unii, cari -i pricepu valórea si se intereséza de ea, esista si infloresce, ér' la altii numai cu greu se póte sustiéné, si abiá apuca se dee câteva radie, si curundu e ucisa de recele indiferentismu.

Beseric'a, scól'a si press'a suntu câmpurile de lupta, pre cari suntu chiamati credinciosii nostri a-si aperá interesele sale. Déca este detorintia a portá

¹⁾ Vedi Nr. 18. an. III. pag. 283.

grige de beserica si scóla, atunci totu aceasi si inea mai mare detorintia avem se portámu grige si se ne interesámu de pressa; pentru-cá acést'a este chiamata se lucre si se apere cele dóue terene.

Clerulu si poporulu are o sânta obligatiune, o detorintia impusa de Domnedieu cá se se ingrigésca de sustiênera si prosperarea pressei sale proprie. Preafericitulu Pontifice Piu IX a dísu cá press'a jurnalistica, astádi este mai necesaria, si lucréza mai multu decâtu predicarea.

Cu tóte acestea, nu pucini chiar' si dintre preoti suntu indolenti facia de caus'a pressei nóstre. In nr. 13 alu fóiei nóstre din an. trecutu s'au facutu propunere pentru imbunatatirea fóiei, si totusi din tota provinci'a numai trei districte protopopesi din diecesele sufragane au luat actul de punctele desfasiurate in acea propunere. Ceialalti au trecutu preste acestu lucru de vietia cá preste o causa bagatela, ori póte-cá dènsii prin tacere au consèmtitu cu propunerea din cestiune; pentru-cá nu potemu supune, cá preotimea nóstra ar' fi de parere cá se se lase acestu terenu de putere cu totul in mân'a contrariloru.

E tèmpulu cá clerulu si poporulu nostru se caute mai ántáiu si mai de aprópe de interesele si cauzele beserice sale si apoi de altele. De unde vine indolenti'a si aceea trista aparintia, cá nu pucini dintre preotii nostri traiescu si astadi cá si cum s'ar' aflá pre tèmplu, in care nu erá inventatu tipariulu? Póte cá vine de acolo, cá in manualele de pastoralu, din cari s'au propusu odinóra clericiloru in seminarie, nu li se propuneá decâtu chiaru nemicu ori numai prea pucinu despre inalt'a responsabilitate si detorintia, ce o are preotulu facia de productele de pressa. Din manualele si propunerile celoru vechi a potutu lipsi acestu tractatu, nu inse si astádi cându press'a lucréza in modu decisivu asupr'a vietiei religiosu-morale a poporulu. Acum se cere cá fitorii pastori se se instrueze cu tóta caldur'a despre detorinti'a ce o au cu privire la productele de pressa: de pentrucá tiène de parochulu ori preotulu localu a supraveghiá ce carti si ce diuare cetescu poporeni din parochi'a sa; se tiène de preotulu localu a grigi cá poporeni sei se nu primésca si se nu cetésca carti ori diuarie cu principie nemorale, necrestine, diuarie indiferente de religiune ori de acelea cari defaima beseric'a si pre conducatori ai acelei'a. Cum s'ar' si poté socoti intre pastorii cei buni, preotulu, carele nu are grigia cu ce mánecare spirituala se nutrescu poporeni sei! Cum s'ar' poté numi pastoriu bunu si consciintiosu, preotulu, carele insusi gresiesce intr'unele cá acestea, carele insusi nu cetesce foile destinate pentru cultur'a s'a, carele nu spriginisce press'a sa, si déca abonéza o fóia nu o satisface obligamentulu seu de a solvi pretiulu abonamentulu la tèmpulu prescristu!

De unde vine óre cá fruntasii comunei: primarii, invetiatorii si alti carturari se pórtu cu atát'a in-strainare, indolentia si chiar' inimicitia cátru totu ce este besericescu? Noi credemu, cá acestu fenomenu neplacutu provine in mare parte dela lectur'a càrtiloru si diuarielor redactate in spiritu contrariu beserice. De ace'a e de lipsa, cá preotulu se faca totu posibilulu spre a-se esilá din parochi'a sa cartile si diuariele cu direptiune si tendentia periculósa, nesuindu cá in locul acelor'a se se introduca producte de pressa folositoria pentru vietia relegendu, civila, politica si sociala a poporulu. Au preotii destule oca-siuni spre a invetiá si a conduce pre poporeni pre cái mai bune, numai se se folosésca de acele oca-siuni: in predici in scaunulu marturisirei, la ceremonii serbatoresci, in visitarea morbosiloru si la alte oca-siuni se descepte pre poporeni la imbracisiera si spriginirea pressei nóstre premedgându insusi cu esemplulu. Dical'a e cá precum-i pastorulu, asiá-i si turm'a.

Nu este indoiéla, cá caus'a pressei nóstre numai asiá se poté sustiêne si promová, déca de aici incolo preotii in acestu respectu voru desfasiurá mai multu zel, mai mare activitate si punctualitate decâtu pâna acuma.

Redactiunile unoru foi de ale nóstre ar' poté deduce unu conspectu, spre a se vedé cumu-si implinescu unii dintre preotii rurali detorintiele loru cátra jurnalistica, si cum asculta versulu auctoritativu alu archiereiloru! La adunarea colaboratoriloru fóiei nóstre, tienuta in 20 Septembrie a. c. din incidentulu unui mare numeru de abonaminte nesolvite inca si de pre anii trecuti, erá se se decida compunerea si publicarea unei asemenea statistice; totusi spre crutiarea onórei restantiariloru, — conferinti'a de o cam data s'a restrinsu numai a constatá sum'a restantieloru si a cere intrevenirea preavenerateloru ordinariate. Pentru preotu nu e numai detorintia, ci de-odata si caus'a de onóre se tièna si se cetésca diuarie, si cei ce potu scrie se spriginésca diuaristic'a si cu articlii de corespondentie. Preotulu este corespondentulu naturalu alu loculu, in care functionéza. Câte lucruri de interesu pentru cetitori obvinu prin parochie: stari rele ori bune, intèmplári de dí, intèmplári locali, nenorociri, acte de binefacere, casuri despre mórtea persónelor binemeritate, raporturi dela adunári besericesci si scolastice, despre visitatiuni, despre semenaturi, tèrguri, incendie, ascurári, morburu etc. Déca preotii, cari suntu respânditi prin provinci'a, ar' fi activi in caus'a din cestiune, nice o fóia, nu ar' poté fi mai bine provediuta cá fói'a nóstra.

Scriitoriulu acestor'a róga pre cetitori preoti se nu cetésca aceste sire numai cá de petrecere, ci se privésca scrierea acést'a cá o provocare cátra conscientia loru, ponderându seriosu ce le lipsesce loru, ce potu face, si ce trebuie se faca in parochiele, in cari se afla.

Eseges'a unor locuri miraculoase din testamentulu nou.

(Prelucrate dupa unu manuscris latiu alu lui Dr. Fr. Lopusni de Vasiliu Bndescu.

(Continuare).

Cinci mii de barbati saturati prin minune.

(La Mat. 14. 15—22; Marcu 6. 35—45; Luc. 9. 12 si Joanu 6. 5—15).

Paulisiu — cá si cum ar' fi fostu de facia astufeliu enaréza despre întemplantarea acést'a: „Christosu observându cá s'au golitu cosiurile a mai multor'a din aceia cari -i urmau lui in pustia si cá acesti'a aru suferi de fóme, se cugeta despre modulu cum ar' poté aliná fómea acestor'a, deci din acestu scopu demánda cá toti acesti'a se siéda impartiti in cete, si cá se indenune pre ceialalti ce eráu inca indestulu provediuti cu merinde spre a saturá pre cei flamândi — elu insusi li premerse cu esemplulu seu, demándându apostoliloru sei cá se-si deschida cosiurile loru cu bucate, si in cátu va ájunge se imparta intre cei lipsiti. Esemplulu acest'a intru atât'a petrunse pre cei provediuti cu merinde, încátu si dènsii cu tóta liberalitatea si deschisera cosiurile loru, si toti s'au saturatu. Ma din bucatele lui Christosu — de óra-ce numai pucini luara dín acestea, cáci seau nu li erá inca fóme, seau cá au capetatu pâne dela altii — atât'a a mai remasu inca, încátu s'au implutu cu acelea 12 cosiuri. Din acésta insemnata dovéda a liberalitáti si ingrigirii (*Συμείον*), poporulu cugetá cá cátu de ingrigitoriu si iubitoriu de poporulu seu ar' fi Christosu déca acel'a le-ar' fi loru rege, deci dènsii voira de a-lu rapí pre elu cá se-lu faca imperatu loru-si.

Dar' in acésta scornitura: a) se supune cá afara de cei flamândi aru fi fostu si unii de aceia, si inca multi cari aru fi avutu merinde de prisosu. Dar' evangelistii nemicu amintescu despre acést'a; si déca Christosu a sciutu acésta impregiurare, atunci si apostolii trebuiau se aiba cunoscintia despre acést'a. Si totusi cetimu cá apostolii ingrigiati au rogatu pre Christosu cá se demita poporulu spre a-si cumperá bucate. Ér' demándându-le Christosu: „*dati-le loru voi cá se mánánce*“, respunsera: „*nu este la noi mai multu decâtu cinci pâni si doi pesci, póte cá vomu merge noi se cumperamu bucate la totu poporulu acést'a*“. Bine e de a se insemná ce se dice: „*la totu poporulu acést'a*“; astu-feliu dara toti, totu poporulu a fostu lipsitu de bucate.

b) Se scornesce cá numai pucini aru fi máncau dín bucatele lui Isusu, si totusi la evangelisti se dice cá impartíndu apostolii cele cinci pâni si doi pesci, au máncau toti si s'au saturatu.

c) Se pretinde cá poporulu s'ar' fi uimitu de liberalitatea si ingrigirea lui Isusu, si Paulisiu nu-

mesce acésta liberalitate *Συμείον*; dar' încátu e de falsa acésta asertiune a lui, se vede la Joanu care (v. 14) dice: „*poporulu dicea cá acest'u este adevratu profetulu celu ce va se vina in lume*“ adeca: Mesi'a. Éra jidovii asteptáu dela Mesi'a nu numai liberalitate ci si minuni adevrate, cum fú si acést'a a pâniloru. Cá cuvântulu *Συμείον* aici insemna minune adevrata, apare si dela Mat. 16. unde Christosu infrunta lasitatea invetiaceiloru sei, cá nici acum nu au deplina credintia in trènsulu, desi cu pucinu mai nainte vediura minunea pâniloru.

Schimbarea la facia a Domnului in muntele Taborului.

(La Mat. 17. 1—13; Marcu 9. 1—13; Luc. 9. 28—36; si Petru II. 1. 16—18).

Inimicij besericej astufeliu esplica pericop'a acést'a: Christosu — precum indatiná — petreceá in rogatiune pre muntele Taborului departatu încátva de apostolii sei. Apostolii, urmându esemplulu invetiatoriu loru, asemenea facura si se rogara si dènsii, in specie: cá in scurtu se se intemeieze imperati'a Mesiei, si cá atunci Isusu se apara lumii in tóta stralucirea sa mesiana. Dupa finirea rogatiunii vorbira intre sine mai indelungu despre obiectulu acést'a, -si intipuirea cu coloru viue splendórea si maiestatea Mesiei, inalteloru demnitáti ce acusi voru obtiené intru imperati'a acésta, in societatea lui Moise si Ilie, cari dupa prejudecat'a jidoviloru, cându Mesi'a -si va fi intemeiatu imperati'a sa, voru se vina éra si in lume. Cufundati intru acestea povestiri, de-odata fura cuprinsi de unu somnu. Lucrurile despre cari vorbira mai nainte se intiparira adâncu in mintile dormitoriloru. In somnu vediura nespús'a maiestate a Mesiei intru imperati'a sa si pre Moise si pre Ilie in societatea lui; Petru oftá de a se face trei colibe, cá se póta gustá mai indelungu acésta fericire. Intru acestea se escá unu viforu si la tunetulu repentinu apostolii se desceptara din somnu; dar' la momentulu primu, cându inca eráu somnorosi, cugetara cá fulgerulu e maiestatea mesiana ce vediura in somnu, si cá tunetulu ar' fi fostu vocea parintelui cerescu; éra dupa-ce si-au venitu in ori si viforulu a incetatu nu vediura pre nimene afara de Isusu.

Falsitatea acestei scorniture apare din urmátoriele:

a) Intemplantarea acést'a prin insusi Isusu se numesce visiune si nu visu. Evangelistii, — in deosebi Mateiu — au deosebitu cu acuratetia visurile de cátra visiuni; a se vedé la Mat. c. 1—2. si F'apt. Ap. c. 12. 6—11.

b) Unulu si acela-si visu, ce se dice cá avura trei apostoli, mai cu greu e de a se crede, decâtu ins'a-si visiunea miraculoasa. Neci ace'a nu potu afirmá contrarii cá visulu unuia, alu lui Petru s'ar'

fi estinsu si la ceialalti apostoli, căci Christosu la v. 9, nunumai lui Petru, ci toturoru le-a demandatu că nimenui se nu spuna visiunea acést'a pâna cându Fiulu omenescu se vá scolá din morti.

c) Déca aici nu esista altu-ceva decâtu visu, atunci Petru ar' fi visatu tēmpu prea indelungatu, căci acum si in epistol'a sa a II-a cu multi ani mai târdiu scrisa, astufeliu dice despre acésta schimbare la facia: *Nu urmându basmeloru celoru maiestrite am spusu voue poterea si venirea Domnului nostru Isusu Christosu ci singuri vedietori fiindu ai maririi acelu'a. Că a luat delá Domnedieu Tatalu onóre si marire, versu cá acést'a venindu cătra dēnsulu dela marirea cea multu puternica: Acést'a este Fiulu mieu celu iubitu. Si acestu viersu noi l'amu auditu, din ceriu pogorânda-se, fiindu cu dēnsulu in muntele celu sântu*“.

d) Déca acést'a a fostu numai visu, nu potemu pricepe pentru ce Christosu a demandatu apostoliloru sei de a nu-lu spune acel'a pâna dupa inviarea din morti.

e) Nici fantasi'a cea mai agera nu póte deduce seau cugetá din sunetulu tunetului cuvintele acestea: „Acést'a este Fiulu mieu celu iubitu“ scl.

Inviarea lui Lazaru din morti.

(La Ioanu 11 — pâna in fine.

Gabler in modulu urmatoriu se nesuiesce cá acésta stralucita minune se o transforme in fapt'a naturala: „Christosu primindu insciintiarea despre morbulu lui Lazaru, din simptomele acelu morbu cunoscu cá morbulu lui Lazaru nu este spre mórte, má cá acést'a in scurtu o se se insanetosieze, deci a întârdiatu inca dóue díle in locul unde erá inainte de ce ar' cercetá pre amicul seu morbosu. Dar' sosindu éراسi alu doile tramisu, preste asteptare intielesu dela acést'a cá Lazaru a moritu, pentru ace'a se turburá încátu-va intru sine: dar' cercându mai deameruntulu vorbele tramisului capetá sperantia cá Lazaru e atacatu numai de ceva morbu vehementu (syncopis). Plinu de acésta sperantia alergá la mormēntu si mângaiându pre Mart'a cá acusi va se invie fratele seu Lazaru, demanda de a se restorná pétr'a de pre mormēntu si róga pre Domnedieu cá se mântuiesca pre Lazaru de morbulu vehementu. Si éta privindu in mormēntu vede pre Lazaru reanimatu si venitu-si in ori prin poterea aerului próspetu si a aromatororu cu cari fú unsu trupulu. Acum dá multiamita publica lui Domnedieu si redá pre Lazaru sororiloru sale sanetosu.

Gabler se nesuiesce cá prin eseges'a falsa acestea scornituri se le deduca din insasi s. evangelia producându urmatóriele:

a) Că Christosu a prevediutu cá Lazaru nu va se móra, indestulu aréta cuvintele sale: „*acestu morbu*

nu este spre mórte“ adeca nu este letalu (lethalis). — Ce inse nu stá. Gabler dice cá Christosu a sciricitu dela tramisulu primu despre simptomele morbulu si astfeliu -i cunoscu morbulu; dar' asemenea sciricire numai se obrude naratiunii evangelize, despre ce evangelistulu nu amintesce. Mai departe Gabler se nesuiesce cá cuvintele acestea „*acestu morbu nu este spre mórte*“ afara de totu contestulu se póta dá intielesulu pretinsu: „*Acestu morbu nu este letalu*“. Dar' dáca vomu considerá cuvintele lui Christosu ce de locu adauge: „*ci pentru marirea lui Domnedieu, cá se se preumarésca Fiulu lui Domnedieu pentru dēns'a*“, precum de vomu cercá si acelea ce se dīcu mai târdiu — dupa-ce Lazaru a inviatu — acelea cuvinte nu potu avé altu intielesu decâtu urmatoriulu: acestu morbu nu este de acel'a din care se urmeze mórtea pre vecia, ci Domnedieu pentru ace'a a tramisu acestu morbu lui Lazaru, cá eu se-lu inviu din morti, si astfeliu se se dovedésca atotupotinti'a Tatalui si marirea mea“. — Christosu a presciutu aieva cá Lazaru va se móra, precum intru adeveru morindu acel'a, acést'a mórte de locu o sciū si díse „*Lazaru a moritu*“. Se obiectionéza cá Christosu scirea acést'a a mortii ar' fi primitu dela tramisulu alu doile, inse in tectstu nici o urma nu se afla despre atare alu doile tramisu.

b) Se dice cá Christosu primindu scirea despre mórtea lui Lazaru s'a turburatu intru sine, dar' de locu capetá sperantia cá Lazaru e cuprinsu numai de ceva morbu vehementu (syncopis), pentru ace'a díse: „*Lazaru a adormitu*“. Dar' aici nici o urma nu se afla despre ace'a cá Isusu s'ar' fi turburatu intru sine, decâtu mai târdiu numai la mormēntu, unde turburarea lui fú din alta causa. Mai departe acésta asertiune presupune solulu alu doile, care — precum vediuramu — nu a venitu; de unde dara sciū Christosu morbulu lui Lazaru? Au dēnsulu potea fi asiguratú cá mórtea la vedere se nu tréca in mórtea adevérata, au cá Lazaru inainte de sosirea lui Christosu -si va veni in ori? Au potea díce fára de a se compromite pre sine: „*ci mergu se-lu desceptu pre elu*“. In fine tóta asertiunea contraria se restórna prin acea cá Christosu díce de facia: „*Lazaru a moritu*“.

c) Neci Christosu nu avú cutezarea de a promite sororii lui Lazaru inviarea acestui'a, de aici in convorbirea lui cu dēns'a se folosese de espresiuni generali: „*Inviá-va fratele teu*“. *Eu sum inviare si viéti'a, celu ce crede intru mine, de va si mori, totu viu va fi. Asiá si Mart'a nu a crediutu cá Christosu va poté se faca acést'a, pentru acea díce: „Sciú cá va inviá, la inviare, in diu'a de apoi*“. Dar' intielesulu numitei convorbiri cu totulu este altulu, adeca: Mart'a vediendu pre Domnul se implū de

speranția că acest'a care a scolaru din morti pre fic'a lui Jairu si pre fiulu veduvei din Naim, va se invie si pre amicului seu, pentru ace'a dîce: „*Dómnne de ai fi fostu aici, fratele mieu nu ar' fi moritu! Ci si acum sciu că macaru ce vei cere dela Domnedieu, dati-va tie*“. Isusu dreptu de a premiá acésta credintia a ei, -i promite de facia: „*Inviá-va fratele teu*“! Intielese acestea Mart'a, dar' vediéndu că fratele seu mortu de patru díle trece in putredine, incepù a se indoi si dîse: „*Sciu că va inviá, la inviare, la diu'a de apoi*“. Nu ne potemu mirá de acésta colisiune a sperantie si a temerii in anim'a unei femei cuprinse de cea mai adúnca dorere. Dar' Isusu voindu de a delaturá indoirea ei, dîse: „*Eu sum inviarea*“, adeca: eu, carele odinióra voiu se scolaru pre toti ómenii la viétia, cá Mesi'a, si acum potu se inviu pre fratele teu. De alta parte éra si — pentru de a combate afectulu pamóntescu alu Martei — adauge: „*Celu ce crede intru mine, de va si mori totu viu va fi*“ seau: nu deplánge intru atát'a pre fratele teu mortu si invetiadelulu mieu credintiosu, căci desi nu asi voi se-lu inviu pre elu, dînsulu si mortu va fi se fia fericitu, deci dara nu ai ce-lu deplánge. — Déca convorbirea acést'a se luá in intiesulu espusu — precum are de a se luá — neci cum nu pótea urmá din acel'a cá si cum neci Christosu ar' fi speratu de a poté inviá pre Lazaru.

d) Contrarii nu voiescu de a pricepe cu mintea pentru ce a lacrimatu Isusu déca scia cá Lazaru va se invie? — A lacrimatu căci érá blándu cu anim'a, deci a plánsu cu sororile plángatóric, a plánsu si de bucuria că va se faca mângaiare sororiloru strivite de dorere, redándu-le acusi pre Lazaru inviatu din morti.

e) Rationalistii dîcu că din cuvintele Martei: „*Dómnne pute, că este a patr'a di*“ nu se póte conchide că Lazaru intru adeveru ar' fi fostu mortu. Căci de acolo că Lazaru érá inmorméntatu deja de patru díle, Mart'a in daru deduce că acel'a trebuia se puta, de óra-ce asficsea (asfixis) indatinéza de a dura si preste patru díle“.

Dar' Mart'a — carea dupa datin'a jidoviloru cercetá morméntulu mai adese-ori pre di — a sciutu din propri'a esperintia că Lazaru intru adeveru pute, ce spuse si lui Isusu.

f) Éra cu privire la ce se fabuléza despre poterea aromatorulu si a aerulu próspetu, — cá si cum prin acestea ar' fi trecutu morbulu — medicii refutéza că aromatele mai multe suntu stricatióse si aducatóric de mórte acelor'a cari patimescu de sincope.

g) Nu e adeveratu că Christosu a privitu mai inainte in morméntu si vediéndu pre Lazaru reanimatu si venitu-si in ori a datu multiamita lui Domnedieu; căci acést'a de siguru aru fi observatu si ceialalti cari au fostu de facia la morméntu. Testulu aréta

că Isusu nainte de ce ar' fi intratu la morméntu a dîsu Martei: „*Au nu ti-am spusu că de vei crede, vei vedé marirea lui Domnedieu*“. Atunci dá multiamita lui Domnedieu că l'a ascultat si apoi intrándu la morméntu striga cu viersu mare: „*Lazare, vina afara*“! care dupa-cum se dîce desi érá infasiuratu de mâni si de petióre cu fasia si faci'a lui cu marama érá legata, a inviatu si a esitu afara. Multi din cei ce fura de facia vediéndu minunea acést'a au crediutu in Isusu. Au fostu de facia si unii de acei'a cari nu voiáu cá poporulu se crédia in Isusu, dar' adeverulu minunei acesteia nu-lu poteau negá. La sfatuirea archireulu, mai vértosu de aici incóce cercau inimicii lui Isusu de a-lu ucide. Si la c. 12 se dîce: „*că multi jidovi au venitu nu pentru Isusu numai, ci cá se véda si pre Lazaru, pre carele -lu scolase din morti.*“

(Va urmá).

Cardinalulu Hergenröther.

In 4 Octobre la 8 óre 20 minute sér'a a repausatu in Bavari'a aprópe de Bregenz in monastirea Mehrerau Cardinalulu Josifu Hergenröther. Intr'énsulu a pierdutu Beseric'a pre unulu dintre cei mai illustri aperatori ai sei, sciintia germána spre cea mai frumósa gloria a sa. Cardinalulu in Domnulu repausatu fù nascutu in Würzburg in 15 Septembrie 1824. Re-numele ce si l'a cástigatu prin scrierile sale apologetice i-a meritatu rar'a onóre de a fi creatu din simplu profesoru Cardinalu alu Besericei Romane. Distinctiunea acést'a deosebita a produsu pretotindenea surprinderea cea mai placuta, dándu dovéda lumei despre dreptatea Pontificalui Romanu intru apretierea meritulu adeveratu. Hergenröther a fostu inaltiatu la gradulu de Cardinalu in consistoriulu din 12 Maiu 1879, asemnándu-i-se de beserica titulara Sânt'a-Maria in via lata. A enumerá meritele repausatulu Cardinalu credemu a fi superfluu, de-órece scrierile lui suntu totu atátea monuminte, cari -lu voru eternisá. Amintimu aici numai Istori'a besericésca scrisa de dînsulu, carea cu privire la eruditiune inca nu si-a aflatu sémenu. Kirchenlexicon-ulu lui Wetzer und Welte, care acum apare in a dóu'a editiune, a fostu inceputu de dînsulu, si fára indoiéla servescé spre onórea literaturéi germáne. O deosebita amintire merita monografi'a cea minunata asupr'a lui Fotiu, in care se ilustréza causele si tóte fazele desbinárei resaritene cu o eruditiune si cu o agerime atátu de profunda, incátu amu poté se o numimu „*ultimulu cuvéntu*“ si judecat'a peremptoria asupr'a schismei grecesci. — Sciinti'a si eruditiunea regretatulu Cardinalu au indemnatu pre gloriosulu Pontifice Leonu XIII cá se-lu denumésca de prefectu alu Archivulu Vaticanu, in care calitate a edatu renumitulu opu „*Regesta Leonis X*“.

Partea scolastica.

Copi'a rescriptului ministrului reg. ung. de culte si instructiunea publica de datu 2 Aug. 1890 Nr. 33.844. adresatu câtra tôte inspectoratele scolastice reg.

Ni-a venitu la cunoscintia, cumcà la multe scóle industriali dispusetiunea Sectiunei a 83 articulului de lege din 1884, dupa carea tempulu — de diligintia anualu tiene diece luni, nu se ia in considerarea receruta. Adeseori obvine, cã anulu scolasticu -lu termina deja la inceputulu lui Juniu, ma chiar' si in Maiu, seau cã tempulu — de diligintia -lu inceptu pre la finea lui Septembrie ma -lu amana chiar' prin Octobre, cea ce periclitéza rezultatulu la acestea scóle, cari si altcum au pucine óre la dispusetiune.

In urm'a acestor'a provocamu inspectoratulu scolasticu, ca la scolele industriali de sub inspectiunea lor se controleze cu strictetia tienerea punctuósa a diligintiei de diece luni corespundietorie citatei sectiuni de lege, in cerculu seu de activitate se lucreze cu energia contra incetarei timpurie a invetiamentului seau a inceperei prea tardie a aceluia, si deca in privinti'a acest'a ar' esperiã neregularitate mai insemnata, se ni faca aretare din casu in casu.

Copi'a ordinatiunei ministrului reg. ung. de culte si instructiunea publica de datu 17 Augustu 1890 Nr. 34.547 adresate câtra inspectorii scolastici reg. din Budapest'a si din comitatele Posionu, Györ, Cosiogna (Clusiu) si Bács-Bodrog.

Prin acést'a radicandu din valóre dispusetiunea circularei de datu 22 Juniu 1888 prin carea se restringe susceperea in preparandiele (de statu) de invetiatoresese incãtu in sensulu acelei'a preste totu nu au se fia primite eleve in cursulu primu pre langa provedere gratuita, concedu, cã precum s'a intemplatulu deja si in anulu scolasticu espiratu, asia si in anulu venitoriu precum si in cei urmatori se se primesca in cursulu primu pre lãnga provedere gratuita dóue trei fete serace mai talentate, in lini'a prima fice de ale invetiatoriloru, eventualu se se impartasiesca in provedere favoritoria mai multe eleve cu atare calitate pana la poterea sumei corespundietorie beneficiului de mai susu.

Despre acést'a incunoscintiamu Titul'a spre a luã spre scientia si comunicare cu senatulu directorialu alu preparandiei de invetiatoresese de sub conducerea-i.

Ordinatiunea ministrului reg. ung. de culte si instructiunea publica de datu 1890 Nr. 26.139 adresata câtra tôte inspectoratele scolastice reg.

Prasirea galitielor e un'a dintre celea mai folositorie ocupatiuni economice si intru propagarea aceleia si astu-feliu si intru promovarea inavutirei poporului potu conlucrá cu succesu invetiatorii si invetiatoresese dela scolele poporali.

La cunoscerea prasirei ratiunali a galitielor si la apropierea afaceriloru necesarie in prasire servesece indrumarile recerute foi'a ilustrata: Házi szárnyasaink (szerkesztőség Budapest, Üllői-ut, köztelek) edata cá foia oficiosã de reuniunea regnicolaria a prasiitoriloru de galitie si pentru acea amentit'a foia specialista cu directiune practica, o recomandamu spre prenumerare invetiatoriloru si invetiatoreselor dela scólele poporali, mai departe preparandieloru de invetiatori si invetiatoresese si bibliotecelor poporali.

Despre ce insciintiamu inspectoratulu scolasticu.
Budapest'a 1890

Conte Csáky.

Detorintiele preotului facia de crescerea si instructiunea tinerimei.

E greu a aflã si a tiené eculibriulu intre pretensiunile si detorintiele omului, pentru ce de regula seau unu seau cea-alalta e in precumpanire. De unde apoi se nascu o multime de neintielegeri si iregularitati. O astu-feliu de disproporitiune, dorere, se pote observã si in activitatea referitoria la scola a multoru preoti. Precãndu unii suntu prea zelosi, pre atunci altii suntu lasatori, indiferenti fara de margini. Crescerea si instructiunea tinerimei se póte considerã ca unu agru, carele cultivandu-se bine aduce unu secerisiu bogatu pentru omenime. Preotii nostri suntu agricultorii, cari trebuie se lucre si cultive acestu pamentu, pamentulu scientiei si alu moralitatii. Detori suntu se cultive intr'o forma atãtu pamentulu celu neproductivu, cãtu si celu productivu. Asia dara crescerea si Instructiunea tinerimei cu dreptu cuvêntu se numera intre celea de antai detorintie a le preotulu.

Cumcã fia-care preotu si parochu pote se-si implinésca acésta datorintia, fara mare sacrificiu, fara cá prin acést'a se fia impiedecatu intru implenirea celoru alalte datorintie facia de credintiosii lui concredinti, voiu aretã in celea urmatorie.

I.

Pentru ce trebuie se se ocupe preotulu si cu scol'a? Respunsulu la acést'a intrebare -lu aflamu si urmatorielle

cuvinte a Mantuitorului nostru Isusu Christosu: „*Lasati pruncii se vinu la mine, cà a unor'a cà acestor'a este imperati'a ceriurilor; si bine grigiti, cà nici unulu se nu pierdeti: „fiendu-cà vointi'a tatalui vostru este, cà nici unulu se nu piëra din acesti mici“.* (Mateiu 18. 10. 14. 19. 13). Prin acestu mandatu Domnediescu preotii se obliga, cà se faca partasi fericirei, pre copiii loru sufletesci. Invetiatoriuu genului omenescu ne premerge cu esemplulu seu, dënsulu cà unu pastoriu adevèratu, cà amiculu nedespartitu alu copiiloru i- chiema la sine si -i binecuvënta. In urm'a acestui mandatu si esemplu trebue, cà si preotii nostri se adune tinerimea in jurulu loru in Domneci si serbatori la beserica seau scõla, pentru cà se-i invetie a cunosce pre Domnedieu, detorintiele loru facia de Domnedieu si deaprópele seu, si facia de sine insusi, facia de intrëga societatea omenësca; se-i invetie cum are se-si cultive pamentulu, mosi'a parintiësca, cum se-si pastreze si inmultiësca averea eredita dela parintii sei.

E lucru cunoscutu, cumcà copilulu e mai flecsibilu, i-se pôte dá ori ce directiune crescerei lui; de acea gresiescu toti aceia, cari credu cumcà cu copilulu micu nu trebue se vorbinu despre Domnedieu, càci si asia nu ne intielege. Ar' fi o nerodia, si tirania a lasá din acestu motivu nebasatu, cà mai autaiu ànim'a copilului se se in-selbatacësca, si asia apoi mai târdiu seminti'a patimeloru, ce in lips'a iubirei si temerei de Domnedieu, din nesciintia a prinsu radecini in ànim'a copilului, se se sterpësca cu atátu mai greu. Inimele curate, suntu mai accesibile spre totu ce e bunu, nobilu si frumosu. Intieptiunea si virtutile imprimante in inim'a copiiloru, crescu impreuna cu acést'a si in urma prindu radecini atátu de adenci in inim'a lui in càtu si déca le amenintia mai târdiu tempestatea junetiei; si déca le noroiesce viforulu principiiloru gresite, si deca gerulu nimicesce sementi'a depre câmpulu plinu de flori alu nevinovatiei; chiar' si deca in urm'a multoru tempestati s'a pierdutu de-o cam data intrëga semenatur'a; mai tardiu totusi va inverdi din nou si va aduce fructe. Preotulu intieptu scie, cà sementi'a cea buna preserata in ànim'a unui copilu produce flori abundate pline de sperautia, ér' cea semenata in ànim'a tinerimei produce fructe sanetóse. Asia dara inca in anii copilariei trebue se semenamu seminti'a intieptiunei si a virtutii, pentru cà acestea in anii tineretiei se-i scutéscu de stricatiune si cursele multifarie a le pecatului. Se le aretamu calea cea adevèrata, se-i convingemu, cumcà prin virtute voru ajunge la fericire, bucuria, onore, binecuvëntare si indestulare; ér' prin pecatu la rusine, necasu, caintia, blastamu si stricatiune. Seau cum s'ar' poté pune o basa solida religiositatii si moralitatii, deca nu prin o instructiune mai buna a tinerimei? Seau cum s'ar' poté sterpi mai usioru immoralitatea, deseles gresieli si pecate, credinti'a desiërta si alte vitie, deca nu prin o buna educatiune a generatiunei celei tinere? Scol'a este uniculu locu, unde preotulu si invetiatoriuu au se arunce seminti'a venitoriului;

aci se pune basa la acelu edificiu mare, acarui zidire si terminare le este loru concredita.

Preotulu in calitate de directoru si catechetu e obligatu se ingrigiësca de crescerea si instructiunea religiosu-morala a copiiloru din parochi'a sa.

Din tóte acestea urmëza, cà preotulu e obligatu in puterea oficiului seu, cà se se intereseze de scola, si nici de cum nu -si implinesce detorinti'a prin acea, cà le preda catechismulu in 2 óre pre septemana, si apoi nici nu se mai uita la scõla; nu, ci e datoriu cà se conduca intrëga crescerea tinerimei in spiritu crestinescu, cà astu-feliu scól'a se dee societatei, cetatieni religiosi, morali, buni si activi. Numai asia pôte prosperá ori si care societate, membrii ei toti voru fi condusi de principii crestinesci, morale, deca voru stá la culmea misiunei loru.

Precum omulu are numai unu scopu, o tînta, chiar' asia esista numai o singura cale catra acést'a destinatiune, si acést'a este educatiunea religiosu-morala. E dreptu, cà invetiatoriuu in lini'a prima se uesuesce, cà se invetie elevii sei a cetí, scrie si a calculá. Dar' si acést'a instructiune inca e numai unu midilocu, ce ne conduce la scopu. Tote obiectele de invetiamentu de ori ce natura ar' fi acelea, n'au numai scopulu de a perfectioná si cultivá pre omu, ci ele au si nobil'a chiecare de a ne face cunoscuta intieptiunea, puterea, iubirea si bunatatea lui Domnedieu, si tóte insusirile omului încátu e numai posibilu ale pune in servitiulu lui Domnedieu. Mai pre susu de totu sciinti'a este religiunea si moral'a. Care ne invetia cum trebue se folosimu cunosciintiele cascigate spre marirea lui Domnedieu, spre binele nostru, a deaprópelui nostru, spre binele omenimei, spre ajungerea destinatiunei nóstre eterne. Si fiendu-cà asia dara tóte obiectele de invetiamentu tientescu acél'a-si scopu mai inaltu, de acea trebue cà preotulu se supraveghieze intrëga instructiunea, si se-i dée o directiune corespundietorie a scopului. Cu alte cuvinte preotulu trebue se fia directorulu scõlei in fapta, ér' nu numai cu numele.

Nu numai natur'a lucrului, ci chiar' si intieptiunea si omeni'a aduce cu sine, cà preotulu se esercieze o influintia binefacatoria in tóte afacerile scõlei. Dar' se privimu lucrulu din altu punctu de vedere. Scol'a chiar' si atunci, cându s'ar' enprinde numai cu sciintiele reale, chiar' si atunci trebue se lucre pre o mana cu catechetulu.

Joanu F. Negrutiu.

(va urmá).

Conservarea sanitatei eleviloru.

Iérn'a se apropria; frigu, néua, geru, ghiacia si venturi aspre voru se fia tavarasii ei. Economulu precautu s'a ingrigitu deja de cele necesarie pentru traiu pre tîmpulu iernei ma chiar' fiarele, animalele selbatice grabescu a-si cercá adapostu ca se se scutéscu de asprimea tîmpului.

Subverseza intrebarea, cà adolescentului seau elevului, care si in tîmpulu iernei e silitu a-si face esercitiile, a-si

invetiá lectiunile; dar' mai multu nu la radiiele binefacatorie a sórelui: ci la radiiele luminei artificiósé, ce scaderi si ne-ajunse l'ar' poté intempiná din privinti'a sanitaria? Din fraged'a-i etate copilulu stá sub delicat'a ingrigire a mamei dulci si mam'a dinpreuna cu famili'a intréga sub paz'a ne-curmata a parintelui.

Copilulu, copil'a seau mai bine se dícemu adolescentulu e lumín'a ochiului si mangaierea dulce a parintiloru sei; pana e la cas'a parintiésca intorca-se ori in catrau ochii mamei dulci -lu urmarescu, ér' parintele ingrigiatu -si fortiéza tóte poterile, ca cu sudórea faciei sale se cascige cele de lipsa pentru micii surcei. Dar' tēmpulu tace si trece, ér' copilulu ori copil'a parascesce cas'a parintiésca cá se cerceteze scól'a si parintii tesaurulu celu mai scumpu alu loru -lu asiedia cu deplina incredere in manile si in grigirea invetiatoriului seau a educatoriului. Acui e acum responsabilitatea? Afirmu, cá mai alesu acelor'a din locu — afara de scola a parintiloru, ér' in scóla a invetiatoriului, a acelor'a pusi in cuartiru a stapánului de o parte ér' de alta a invetiatoriului cáci stapanulu casei nebagandu in séma conduit'a elevului, care din sburdalnicia seau petulantia copilarésca afora de scóla in tēmpulu seu liberu cu deosebire iérn'a seau nefiendu ademenitu de altii seu din impulsu propriu parascesce locasiulu seu se furisia la rfu a se turisiá, a svérli balóne de néua, a stringe néua si a o face „omu de néua“ si alte copilarii.

Invetiatoriulu dela tóte acestea desi le dá in scóla instructiunile necesarie nu -i póte pre elevi abstiené, cáci nu póte fi de facia in totu loculu nici póte a-i supraveghiá. Ma chiar' ar' fi imposibilu, ca invetiatoriulu se urmarésca cu atentiune tote miscarile eleviloru.

De câte ori se póte intēmplá, ce se si intēmpla, cá elevulu turisându-se, saniandu-se, ma chiar' si numai uitându-se la altii se recesce, ma unele parti a corpului gingasie, mai delicate cum suntu: narile, urechile si petiorele potu se si inghiacia. Din ce potu urmá cataru, nata, tuse impreunata cu friguri, rheuma, ría“ ma potu capetá morburi periculóse aprinderi de totu soiulu sdruncunare de membre ori altele prin ce elevulu devine incapace a grigi de sine; deci grigea acést'a cade in linea prima asupra parintiloru si apoi asupr'a invetiatoriului, carele totu odata e si crescatoriu seau educatoriu seau cum se mai díce „pedagogu“.

Corpulu barbatescu otielitu e in stare a suferi unu ore — si care gradu mai mare de frigu, dar'nu asia corpulu elevului tēneru si gingasiu, fragedu.

Invetiatorii trebuie se ingrigésca ca copii concrediuti ingrigirei loru cá la parinti substituti se fia totu-de-a-un'a imbracati in vestminte corespundietórie anutēmpului si a gradului de temperatura precum totu odata i se impune o detorintia de a inviá si admoniá pre parinti, cá ei se se ingrigésca cuvenintiosu si la tēmpulu seu despre ajustarea convenienta a prunciloru sei cu vestminte ce suntu inomise necesarii pentru conservarea sanitatei prin urmare si a vietiei. Dreptu ce, faca invetiatoriulu atenti pre parinti,

cá pre copii se-i provéda preste iérna pre capu cu palaria ori caciula pre fetitia celu pucinu cu naframa (cârpa) — pre pieptu cu peptariu, vesta, cojocu, cârpa s. a. cele alalte parti a corpului cu itiari, cióreci — nadragi, — sumanu, rochia s. a. ér' in picióre la totu casulu gheté, caltiuni, buni fia chiar' si opinci. Acestea suntu necesarie nu numai din punctu de vedere pedagogicu; ci si moralu. Vestminte trebuie se fia comode si usióre; nu e bine a incarcá pre capulu copilului caciula cátu o siura si sumanulu pana la pamentu infasiurându, afara de acea la grumadi cu o naframa de 7—8 metrii lunga si grosa cá o piele de ursu, ér' in pitiore gheté mari ca unu magazinu si pitiorulu infasiuratu cu 7—8 metrii obiéla de lâna, caci tóte acestea impedeza evaporarea libera a corpului.

Caciul'a ori palari'a trebuie se fia usióra, blana buna de iérna pentru corpu, ciorapi dar' lucrulu principalu se fia incaltiamintele bune si curate eta totulu.

Unu preservativu pentru copii ar' fi cá in dilele neguróse si reci se -i indemnamu, cá esindu afara la aeru se-si tina batist'a ori sudariulu la gura si nari astu-feliu impededându încátu-va respirarea respective inhalarea aerului umedu, care póte usioru causá morburi grele si periculóse.

Tus'a copiiloru nu provine mai desu din altu ce, de cátu cá recindu-se piciórele, nervii acestor'a facu o impresiune fórte neplacuta asupr'a intregului corpu si cu deosebire asupra plamániloru, deci ar' fi de sfatuitu copii se-si puna in calciuni respective in obiéla ori ciorapi papiru, hartie sugatória, palie, s. a. cari absorbindu umediél'a, pitioarele remanu uscate si asia corpulu intregu este scutitu de urmarile unei receli ma póte chiar' si de inghiaciatu. E fórte folositoriu in tēmpu aspru de iérna a unge cu spiritu de rachia unele parti mai gingasie a-le corpului cum suntu: narile, urechile si pitiórele.

Impartasiésca invetiatoriului de cu vreme aceste macesime eleviloru si eleveloru; apoi se fia cu cea mai mare grigia din dí in dí, se -i viziteze si se le dee indrumatiunile necesarii, pentru cá mai alesu prin comunele nostre nu arare ori indepartate de locuinti'a medicului insusi invetiatoriulu e chiamatu a da inviatiumile necesarii si preservatiunile trebuintiose.

Faca invetiatoriulu atenti pre elevi, ori eleve, ca sosindu in sal'a de invetiamentu ori acasa se nu sara de-a dreptulu la cuptoriulu (caminulu) inferbintatu; ci mai bine frecându-si mânile, pucinu urechile si preámblându-se se rabde nitalu, e fórte consultu, ca cuptoriulu se fia incun-giuratu cu grathii de fieru in cátu elevii se nu póta a se apropiá tare de caminulu inferbintatu. Trebuie facuti atenti ca apropiendu-se de caminu cu corpulu recitu le causéza junghiu, si o durere acuta ma si morburi grele precum, inflamatiuni, vinetiél'a pielii s. a.

Aduca-le exemple triste a neascultarei si urmarile sinistre a acelor'a.

Mai asi avea aci a indigitá unele medicamente, cari

dupa modest'a mea esperintia si opiniune indata la observarea recelei ar' fi mai acomodate ale aplicá spre evitarea unei primedii mai mari. Anume: lia apa curata de fântána cam $\frac{1}{2}$ litra lasa-o se fierba bine si apoi pune fiori de teiu cam câtu iai in 3 degete, trage ól'a dela focu, lasa se se asiedie florile, le stracura intru unu pacharu curatu, indulcesce cu zacharu ori miere de stupi apoi dà bolnavului se o bea pre catu se pôte de fierbinte stracuratu bine in patu sub dunghia, lasa-lu se odichnésca si asude, — déca morbulu a inaintatu si elevulu suferu junghiuri dà-i hârtia de mustariu, care trebue tienuta 2 secunde in unu taiariu cu apa fierbinte, dupa acea trebue pusu in loculu durerosu si tienutu $\frac{1}{2}$ ora. Deca nici hârti'a de mustariu nu ar' folosí se potu aplicá 2—3 lipitori totu pre loculu durerosu dar' la tóta întemplantarea recurge la consiliulu medicului esertu numai decátu pentru că aceste suntu numai nese svaturi, indrumatiuni ce trebue urmarite numai pana la sosirea medicului. La sclintire ori pôte frângerea unui membru udati cu apa rece si ghiacia membrulu sclintitu si grabiti la sfatulu medicului.

Astu-feliu procedêndu dupa modest'a mea observatiune respective opiniune facêndu a priori atenti pre elevi la tôte acestea jcredu a poté conferi la conservarea seau in unele casuri pôte si la restabilirea sanitatei alterate a adolescentului seau a elevului.

Invetiatorii conscií de chiamarea loru sublima voru insistá a pune in vigóre pucinele si modestele mele observatiuni si a le folosí in interesulu bine intielesu alu loru câtu si alu eleviloru incredintiati ingrigirei parintiesci.

Beiusiu 1890.

Petru Hertie.
invetiatoriu.

Scól'a poporala si factorii principali ai educatiunei.

Este lucru recunoscutu de toti importanti'a cea mare ce o are scól'a poporala in viéti'a sociala, cea ce o documentéza in de ajunsu expresiunile latíte chiar' si prin cele mai de josu clase ale poporului si devenite asia dicându proverbiale: „a cui e scól'a a acelui'a e viitoriulu“ seau: „ai carte ai parte, n'ai carte n'ai parte“.

Cá se potemu inse resolvá precum se cuvine acést'a cestiune trebue se luamu in considerare factorii principali cari contribuescu la desteptarea si luminarea poporului; — cea ce a aretá -mi este scopulu cu ast'a ocaziune.

Loculu primu fora indoiala -lu ocupa *famili'a* cá celu mai indreptatítu factoru in acést'a privintia si inca pre bas'a dreptului naturale. Scopulu firescu principalu alu casatoriei este asigurarea sustinerei genului omenescu, inse acestu scopu cuprinde in sine totu odata si dreptulu si detorintia ca acei individi cari au pasitu intr'o atare relatiune unulu cu altulu se se ingrigésca si de nutritrea trupésca, si de crescerea morala a prunciloru proveniti din casatori'a loru.

Totu acestu dreptu si detorintia provine si din urmatoriulu principiu de dreptu naturale: „Omne animal diligit simile sibi“, carui'a principiu deca este obligatu cineva ai urmá, atunci de siguru suntu obligati si aceia cari suntu mai aprópe de copii de sine nepotintiosi si fora spriginu, adeca parentii, pre cari -i indémna la indeplinirea acestei detorintie instinctulu celu mai fragedu si mai sântu, implântatu in ei de ins'asi natur'a.

Asia dara crescerea si educarea copiiloru forméza dreptulu nestramutaveru alu parentiloru care dreptu de sine se intielege nu incéta nice atunci cându in urm'a relatiuniloru sociale in loculu parentiloru pasiescu alti individi, caror'a le concredu crescerea si educarea filoru loru.

Alu doilea factoru chiamatu in acést'a privintia este *beseric'a*, si inca deca consideramu lucrulu din punctu de vedere supranaturalu si déca stabilimu mantuirea sufletului ca scopu ultim necesariu alu tuturoru nisuintieloru omenesci beseric'a posiede o prerogativa si facia de familie in câtu este institutiunea cea mai perfecta de crescere si educatiune conducêndu-ne fara a ratací spre destinatiunea nóstra si intindindu-ne midilócele cele mai acomodate pentru ajungerea acestui scopu. Déca este necesariu cá moralitatea privata si prin urmare si cea publica se aiba de basa religiunea, atunci colucrarea besericeí este indispensabila intocmai precum este indispensabila aplicarea midilocolui pentru ajungerea scopului. Cine voiesce a trece cu vederea beseric'a in conducerea religioso-morala lucra intocmai ca acel'a, care ar' dorí a pastrá oleiulu dar' vasulu in care se afla -lu sfaríma. Cáci déca ne stabilimu pre bas'a dreptului positivu, atunci besericeí -i compete in acestu respectu dreptulu istoricu celu mai onorificu, ma intru unu statu liberu, dreptulu propriu si inviolabilu; de óre ce dela inceputu beseric'a a fostu imbracisatórea cea mai insufletta a crescerei si educatiunei, in decursu de seclii ea a fostu si este si astadi conducatórea si sustienetórea a numeróse asiedieminte de invetiamentu.

Alu treilea factoru e, statulu, acest'a influintiéza mediata asupra crescerei si educatiunei, ma din punctu de vedere alu binelui de obsce statulu are dreptu si este obligatu a lucrá intr'acolo cá parintii se-si póta câtu mai cu inlesnire indepliní chiamarea loru, cum este de es: prin redicarea de scoli si sustinerea acelor'a. -I compete statului si dreptulu de a pretinde cá fitorii sei cetatieni se primésca o astu-feliu de crescere si educatiune, in câtu se póta devení membrii folositori ai societatei omenesci, pre cum si se constringa pre parintii cari -si neglegu crescerea in modu corespundietoriu a copiiloru loru, la implinirea acestei detorintie momentóse.

Cei trei factori susu atinsi suntu chiamati a influintiá in modu firescu asupra crescerei si educarei genului umanu. Intre acesti'a inse beseric'a si statulu numai atunci vinu in atingere mai de aprópe cu copiii, cându acestia au ajunsu la unu anumitu gradu de pubertate, adeca cându

pre lângă creșterea familială se asociază o creștere specială și anumită.

Acăstă se întâmplă în școlile populare sau în acele institute publice, cari prin o instruire comună și disciplina morală, dau tinerimei o astu-feliu de educațiune, de care are lipsă fie cine în viață și care este baza la ori ce dezvoltare ulterioară.

Ce privește relațiunea școlilor în patri'a noastră este de observat, că din secolul al XVIII-lea începându, statul a început a trage în sfer'a sa de activitate treburile școlare. În a. 1777 Maria Theresia a edat referitoriu la regularea instruițiunii normativul cunoscut sub numele „Ratio educationis“; în puterea carui'a preotii erau dispuși că dirigenți locali ai școlilor, aceștia erau sub inspecțiunea inspectorilor districtuali și aceștia sub a comisiunii locutenențiale pentru treburile școlare. Obligațiunea de a susține școl'a, amesurată impregiurarilor locale, cădea sau asupra comunității întregi sau asupra privatilor că patroni besericesci ori lumeni.

Ordurile țerei încă au dorit a influența asupra educațiunii și acestei dorințe au și dat expresiune în diet'a din a. 1790/91 prin articol de lege 15, și au emis pentru acăstă o comisiune nouă (Comissio regnicolaris) cu scopul că se lucreze un nou statut pentru afacerile școlare. Comisiunea acăstă a și pregătit un proiect pentru regimul absolutistic totu sub numele „Ratio educationis“ l'a făcut de alu seu dar' nu a permis se se înarticuleze între legile țerei.

Fiindu-că nice după acestea nu s'a arătat ceva îmbunătățire mare pe terenul instruițiunii în a. 1845 sub presidiul palatinului Josifu s'a prelucrat un nou regulament constatatoriu din 88 §§. de către episcopul Ciadului: Josifu Lonoviciu și de către Aloisiu Madnyanszky. Trei ani înse mai târziu sub influența ideilor mai nouse s'a escat parlamentul, care era și început a dezbate asupra unor legi nouă pentru instruițiune, dar' introducerea acestor'a fu împiedecată. Dela a. 1850—1860 au fostu dată de tonu dispușetiunile sistemului nemțesc cari au concesu preotiei o influență estinsă după modelul celei din a. 1777, și în urm'a concordatului închiat la a. 1855 între Scaunul papal și Cas'a domnităriei austriece ca prin un pact bilaterall au și intrat în vigoare.

De prezente treburile școlare sunt regulate prin articlii de lege: 38 din 1868; 32 din 1875 și 28 din 1876. Prin aceste legi besericele și privatii dobândesc dreptul de a deschide și susține școli, cari pre lângă inspecțiunea directorilor locali, mai stau încă și sub supravegherea senatelor școlastice comunale și a putestății civile, afara de acea dispun că se se înființeze pretotindenea senate școlastice.

Ce atinge caracterul confesional al școlilor în privința acăstă lasă mâna liberă confesiunilor dar' acolo unde există școlă comună obligă pe confesiuni la susținerea acea; pre lângă acea mai edică cumca deca

parinții alor 30 băieți obligați la frecuențarea școlii ar' doră că școl'a se fie comună sau deca școl'a confesională fi necorespundătoare, atunci acea numai decătu se se prefacă comună punându-se în vedere ajutoriul de stat. În fine aceste legi dispun înființarea fondului regnicolaru de pensii alu invetiatorilor.

Legile școlare mai nouă, fără îndoială au avut și efecte salutare în multe privințe. Asia între altele au deșteptat o emulațiune plăcută între confesiuni și au înmulțit numărul școlilor și alu invetiatorilor.

Statistic'a următoare ni va arăta mai clar progresul ce s'a făcut între anii 1869—1887. Asia:

	In 1869:	In 1887:
Au frecuențat școlă pruncii:	1,152,112	1,929,377.
Obligați au fostu:	5%	81%
Școlă au fostu:	13,798	16,538
Școlă de stat au fostu:	0	783 (4%)
Școlă comunale au fostu:	479 (3%)	(1880 11%)
Școlă catolice și gr. cat.	5217	5386
La toate confesiunile au fostu:	13,319 (96%)	13,673 (82%)
Invetiatori au fostu:	17791	24,148
Preparandi au fostu: a) de stat 5. b) conf. 41. — a) de		
(va urmă). stat 25 b) conf. 46.		

Simeon Zehan.

Diariul și însemnătoarea lui în școl'a populară.

Vorbele trecut, scrisoarea rămâne.

Fiindu-că instruițiunea în genere, și în specie instruițiunea din școlile populare, elementare trebuie se formeze un întreg bine închiagat și fără lacune, de acea școl'a totu-de-a-un'a a atras în cadrulu seu toate mijlocele de invetiamenț, acomodătoare chiar' și pe acele cari s'ar' pareă mai puțin importante.

Unu atare mijloc este asia numitul „diariu“ despre materi'a propusă din obiectele de invetiamenț prescrișe, și care multor'a numai chiar' după nume, sau de locu nu li este cunoscutu.

Despre manuașă diariului, mai ales în școlile cu unu singuru invetiatoriu în asemenea impregiurări, nice vorba nu mai pôte fi, singuru în școlile granitieresce din regimentul romanu I. se pörta și este în usu unu asemenea „diariu“ și acăstă cum și alte multe lucruri bune și frumoșe, demne de imitat, sunt fructele domnului Vasilie Petri, recunoscutu din toate eminentele s'ale lucrari pedagogice-didactice și metodice, că unu escelent reformatoriu și aderent alu școlii nouă la noi, la romanii ardeleni, și care odinora a funcționat ca secretariu alu acolor școlă. În școlile elementare, dăcu, diariul a lipsit cu totul, și numai acolo s'a mai portat unde invetiatoriul, care este sufletul școlii, a avut mai multă consciință și îndemnu propriu, spre a face mai multu, decătu -i impune planul de invetiamenț.

În noulu planu de invetiamentu, edatu de Prea Vener. Consistoriu gr. cat. din Blasiu, si prescriu pentru scóele elementari de acea-si confesiune, se impune si portarea unui asemenea diuariu, ma totu în acest'a planu de invetiamentu se póte vedé si unu formulariu de diuariu, de care frati invetiatori, cari si-au procuratu planulu, se potu folosi cu succesu intru formarea lui asia numita esterna de care se tiene asia dis'a titula, capulu si rubricile s'au liniaturile; ori decumv'a chiar' le mai place la tipografi'a din Blasiu se afla tiparitari de acestea cu redicat'a si costa o cóla mare 3 cr. acestea cum si celea alalte soiuri de protocóle respective tiparitari, este consultu, a le comandá pre calea Prea O. oficie protopopesi.

Eu în anul scolasticu trecutu am procuratu pre sém'a scólei miele treidieci de cóle de acestea si mi-a succesu a inferá într'insele materi'a de invetiamentu de pre intregu anulu scolasticu, facéndu esceptiune cu vacantiele mai mari si mai mici, cum suntu „culesulu viiloru cu 8 dñle, „Nascerea Domnului 8 dñle si la Pasci asemenea 8 dñle, apoi vacantiele mai scurte cum suntu la noi Joile, Dominecile si alte serbatori imperatesci.

Diuariulu este impartitu în mai multe rubrici si anume: formulariulu din scóele granitieresci are 1. o rubrica, în care este insemnatu: anul, lun'a si diu'a, 2. obiectulu; 3. specificarea materiei propusa, 4. ocupatiuni scripturistice 5. numerulu scolariloru presenti si absentii; 6. pedepse notavere si a 7. observatiuni; ér' formulariulu aretatú în planulu nostru de invetiamentu nu are atâtea rubrici — si nice nu este asia practicú cá alu domnului Petri, pentru cá d. e. deca odata avemu anumite protocóle de absentari de totu practice ce întielesu mai are în diuariu rubric'a acea mica cu „numele scolariloru absentii“ de óre ce la sate unde de multe ori din caus'a unui tēmpu incomodu atâti'a scolari absentéza, bét'a rubricutia, nu póte cuprinde numele si conumele scolariloru absentii, si chiar' se -i si póta, cu ce scopu, déca suntu protocólele absentariloru multu mai ratiunali?

Deci din acestea dóuc, formularie de diuariu este a se primí mai alesu acel'a care -lu pórtá si invetiatori scóleloru granitieresci, fiendu-cá e mai practicú.

Argumente numai aducu dar' deva cere trebuint'a voiu probá acést'a facia de ori si cine care ar' dori.

Avéndu diuariulu asia facutu, facéndu-si fia-care invetiatoriu o impartire regulata a óreloru, planu specialu si despartiaminte bine arondate, de buna séma nu pasiesce cu frica si fara securitate, ci cu temeiu si curagiu barbatescu.

Conformu chiamarei s'ale, diuariulu trebuie tienutu totu-de-a-un'a pre mésa în sal'a de invetiamentu, si dupa espirarea fia-carei, ór'a de prelegere se induce în elu materi'a percurse din acelu obiectu la fia-care despartiamentu cum si ocupatiunile scripturistice cari s'au prescriu în cutare óra cutarui despartiamentu. Diuariulu s'ar' poté numí oglind'a cea mai credintiósá în care s'ar' poté cautá în totu tēmpulu, materi'a ce s'a tractatu în decursulu unui

anu, în cutare seau cutare scóla; elu face servitiu ne calculatu la repetrea materiei percurse si nu te lasa a merge fara sigurantia, ma de multe ori scapa pre invetiatoriu de perplexitati si espuneri ridiculóse, cându unu óspe -i visitéza scól'a întrebându de scolari, ce amu avutu, s'au de unde si pana unde?

Cá este ne aparatu de lipsa portarea diuariului, se vede si de acolo, cá elu se pórtá si în scóele mai inalte numai în alta forma de óre ce acolo -su clase sistemisate, în cari se propune un'a si acea si materia — la tóta Clas'a; ér' nu cá în scóele elementari, unde unu invetiatoriu conduce mai multe despartiaminte, materia separata. În scóele cu unu singuru invetiatoriu diuariulu este asia de necesariu si s'ar' poté numi pânea cea de tóte dñlele a unei scóle bune.

Se întielege cá lucrulu de unu interesu asia generalu ar' trebui adusu la uniformitate si acést'a numai cu concursulu reuniuniloru invetiatoresci s'ar' poté efectuí mai cu succesu — de aceste inse noi invetiatorii de pre Tērnave nu prea ne bucuramu; suntemu lasati de capulu nostru.

Tom'a Simu.

De pe câmpulu educatiunei practice.

Inviatiuni pentru parinti.

(Continuare din Nrulu 23).

Cum se se aplice pedepsele disciplinari?

Cu circumspetiune si conscientiosu. Se nu pedepsimu decátu numai fapte provenitóre din usioratate culpabila, din malitia, si din negligintia seau lene, decumva acele nu si-au primitu pedéps'a prin sine insele. Se nu grabimu inse cu aplicarea pedepselor, ci mai întâiu se ne servimu pe rēndu de tóte celealalte midilóce disciplinari, prin cari se póte guverná prunculu¹⁾.

Bunatatea si iubirea, crutiarea si trecerea cu vederea suntu a se aplicá mai întâiu, cá-ei prin iubire si bunetate de comunu mai curundu -lu cástigi pre omu si mai curundu -lu petrundi, decátu prin fortia si strictetia; e si mai demnu de omulu rationalu a fi guvernatu prin cuvinte si motive rationali decátu prin fortia si jórda.

Déca odata inse trebuie se pedepsimu se nu grabimu cu enunciarea pedepsei, ci mai întâiu se ne cugetámu cá ce soiu de pedépsa e de a-se aplicá, si apoi se ne nesuimu a face ca prunculu se-si recunósca gresiél'a si cá insusi se se convinga, cumcá este demnu de pedépsa. Se-i spunemu mai departe seau se facemu se observeze, cá noi -lu pedepsimu pre elu în numele lui Domnedieu, cá noi -lu pedepsimu aici, cá se -lu scapamu acolo de iadu, ca pentru aceea -lu pedepsimu, de óre-ce -i voinu binele, si cá pedepsirea lui si nóue ni-e spre greutate si cá ne dóre, cá trebuie se-lu pedepsimu. Ca se scimu ce soiu de pedépsa e de a-se aplicá în singuraticele casuri, trebuie

¹⁾ Esceptiune facu delictetele mai mari si acele transgresiuni, prin cari prunculu e spre dannu altor'a. Dr. Lauranu crescerea poporala.

se fimu cu atentiune la pedepsele pâna aci aplicate, cã-ci intru aplicarea pedepselor trebuie se urmãmu o *graduatiune* ôre-care, si la temperamentulu si aptitudinile prunciloru, fiindu pruncii de temperamentu si susceptibilitãti deosebite.

Cu privire la ordinea, in care suntu a-se aplicã pedepsele se scie cã trebuie se incepemu cu cele mai usiôre se continuãmu gradatu cãtra cele mai grele fiindu cu pedeps'a corporala ca ultimulu midilocu de corectiune. Dar' trebuie se continuãmu chiar' in acêsta ordine, cã-ci asia fia-care pedepsa urmatôre ca mai grea intaresce efectulu celei precedente, petrundiendu mai afundu si cuprindiendu pre omu de alta parte, cã se -lu castige si indreptêze. Déca nu s'ar' aplicã in consecuentia unulu seau dóra mai multe din midilócele de pedepsire, adeca s'ar' aplicã unulu mai greu inaintea altui mai usioru atunci ar' scadá in curundu numerulu loru si educatori nu ar' fi capaci mai departe a poiectã si a-se ajutã. De totu sucitu si nerationalu ar' fi a luã indata jórd'a dupa admoniare, pentru-cã ce anume se mai urmeze dupa ea? Dóra numai nu vei pôte torturã prunculu, neci capulu nu-i poti luã. Cu crutiare aplicati deci iubiti parinti pedesele disciplinari, cã-ci anii suntu lungi si erorile copiiloru de multe si diferite specii. Déca in continuu intrebuintiati totu numai pedepsa corporala, mai vêrtosu intrupati in prunci reutatea, decãtu o scóteți.

Numai dupa-ce ati esauriatu celealalte pedepse disciplinare aplicati pedeps'a corporala, cã-ci acêst'a mai vêrtosu asupra corpului e calculata, si numai in sêmntirea acestuia prin sensibilitate influintiêza asupra spiritului. Dorerea corporala causata prin pedepsire, se stêrnêscã celu putfnu si in sufletu asemenea dorere, dorerea parerei de reu. Pedeps'a corporala nasce in celu mai bunu casu numai parere de reu naturala si fortiêza numai supunere de sila. Prunculu prin ea se indupleca spre bine si se retfne dela reu numai din temere servila. Pentru acêsta proprie neci nu ar' fi a-se aplicã pedepsa corporala asupra omului; acêst'a nu e demna de omulu cu ratiune, si-lu privesce sênguru pe animalu. E unu malum pedepsa corporala, dorere inse unu „malum necessarium“, si s. scriptura inca dice: „nebuma este legata de inim'a copilului dar' vérg'a o va scóte din elu“.

Intieptiunea si prudinti'a propunu mai departe referitoriu la pedepsele disciplinari, cã fia-care din acelea se se aplice mai demulte-ori si fia-care in gradu mai forte si mai redicatu si prelãnga acêst'a se se iê in consideratiune si atentiune, cã ce efectulu a produsu in pruncu. Cea cu efectulu se se aplice de cele mai multe ori.

Nu fia-care pedepsa e pentru fia-care pruncu. Aci suntu a se considerã: etatea, sexulu, temperamentulu, sanetatea si imprejurãrile casnice. Suntu copii, ce asculta de vorba buna, suntu altii, pre cari -i poti animã si indrumã la ordine prin o privire seriôsa si desaprobatorê; unu degetu redicatu, o aretare cu degetulu la crucifixulu de pe parete, seau la vérg'a ce stã in dreptululu acestuia

de locu -i pôte aduce la resesnu. Inse suntu si astu-feliu de copii, la cari trebuie atinse alte córde, trebuie se fimu judecatori stricti, si precum dice Dr. Riecke: „tôte pedepsele suntu midilóce vindecatôre, si educatoriulu trebuie se le intrebuintieze asia precum mediculu medicina, si gradinariulu cutitulu“. Ernati deci susceptibilitãtile prunciloru vostri facia de midilócele si pedepsele disciplinare si aceste le aplicati cu prudintia si precaugetare. Cã dóra a-ti fostu cu atentiune si la plãntele ce cultivati in gradina. Nu infigeti lãnga fasole paru de hemeiu, nu legati bobulu cu funi'a corabiei si nu saditi cêp'a in stratu rovinosu, neci morcovulu in pamêntu uscatu; neci ochelarii nu-i stergeti cu pae, neci scaunelulu cu marama de metasa, ci la copiii vostri adeseori abia mai luati in consideratiune cum -i dogeniti si pedepsiti, déca in modu cuventiosu, va se dfca cu cale si pre fia-care conformu susceptibilitãtiloru sale — asiadara in modulu espusu, seau dóra indata ve aruncati cu ciomagulu asupra loru, le smulgeti urechile si -i loviti in facia.

In genere asia eugeta cei ce pasiescu la statulu castoriei, cã educatiunea e ceva tare usioru, cã densii s'ar' precepe la acea din fundamentu si preste totu tôte ar' veni de-a-gata. Adeseori — ma fôrte adeseori — individui perfectu marginiti, si anume de aceia, cari neci ei insisi nu s'au impartesitu in cas'a parintiêscã de o crescere basata si cu grija, se sêntu ofensati, déca la asia numitululu esamenu seau instructiunea miriloru suntu intrebati despre cualificatiunea loru cu respectu la educarea prunciloru, adeca instruat-s'au spre acêst'a detorintia principala, sãnta si impreunata cu grea respundere. Ei suntu de parere, cã tôte aceste urmêza de sine. Si cãndu apoi voru avê prunci, de comunu astufeliu -i crescu, precum insisi au fostu educati, se fi fostu educatiunea loru cãtu de eronata si de nimica. In crescerea fiiloru loru comitu erori condamnabile si ireparabile; usiori de minte si fãra cunoscientia fiindu, se ingreunêza cu grozava respundere si se nefericescu pre sine si fiii loru.

Si totu-si fia-care parinte doresce fii bravi, bine crescuti, ascultatori, diligenti, afabili, onesti, sinceri si morali, inse tocmã acêst'a nu va fi, nu urmêza de sine si absolutu nu se pôte ajunge prin o crescere eronata, ci numai prin un'a fôrte conscientiôsa si conformu principiiloru probate ale besericeii crestine.

Educatiunea cu fundamentu a copiiloru e o sciintia si arta proprie, care numai fôrte cu greu se pôte invetiã si insusi, si care se basêza pe esperintiele ne amagibile a secliloru, tieriloru, popóreloru si cu deosebire a s. beserice.

Un'a, sãnta, catolica si apostolica beserica precepe din fundamentu acêst'a sciintia si arta. Ea de nenumerate-ori a datu esamenu stralucitu — si a facutu capu de opera din acêst'a arta.

Seau va poté numerã cineva toti sãntii, pre cari i-a educatu si crescutu besericea.

Asiadara numai dela sânt'a mama beserica poti insusi sciinti'a si art'a pedagogiei adeverate si numai cu sciinti'a crescere --crestine poti obtiené succese stralucite si sublime.

Stefanu Tiarina.

Ingrasiarea gainelor si a puiloru.

Intre tóte galitiile carnea cea mai sanítósa o are gain'a, pentru acea prasimu gaine nu numai pentru óua ci si pentru carne. — Este inse mare deosebire între carnea gainelor slabe si între a celoru grase, cà-ci carnea gainelor slabe contienédu multa materia fibrósa se fierbe si se frige mai cu greu, precându carnea gainelor grase e mai sucósa si totu-odata si mai gustósa, pentru acea e consultu a ingrasia gainele si puii.

E de insemnatu, cà puii se ingrasia mai repede, pentru acea merita antaitate facia de gaine, asemenea si copozii.

Ingrasiarea repede e conditionata dela trei factori, anume: dela *odichna*, *inchisóre intunecósa* si *nutrementu bunu*. — Misicarea rapesce dela ingrasiare una parte a nutrementului; lumin'a inca tiene organismulu in stare iritata, din care cauza animalulu la intunecime e cu multu mai liniscitu, si nu face incercari neincetate spre a se eliberá. — Deci e bine, cá gainele se se tiena in cotigare intunecóse si strimte, încátu gain'a se aiba pucina lumina si se fia cu totulu impededata de a face misicari mari; — mai departe e bine cá fundulu cotigariului de ingrasiatu se fia facutu din letie, pentru-cá prin acelea gainatiulu se cada afara, seau se se astérna cu paie seau cu nisipu, cari totu a trei'a dí se se renoiésca, delaturându-se prin acést'a gainatiulu, dela care si carnea si-ar' imprumutá unu gustu neplacutu.

Nutreméntulu, ce constá din ordiu, tatarca si mai alesu din cucuruзу inmoiatu seau fiertu in lapte, trebuie datu in tóta diu'a regulatu, la óra anumita, si numai atât'a câtu se se sature bine, cà-ci la din contra nu se ajunge scopulu; procedându astufeliu gain'a seau puulu in dóuetrei septamâni este ingrasiatu.

Ingrasiarea se acceleróza, déca se va fierbe farina de cucuruзу in lapte si cu acea se va indopá gain'a seau puulu de dóue ori pe dí.

Scolastice.

Festivitate scolastica. Diu'a numelui Maiestatei Sale gloriosului Domnitoriu si Rege apostolicu Franciscu Josifu I in 4 Octobree s'a serbatu cu servitiu divinu celebratu in beseric'a catedrala din partea corpului profesoralu, la care a participatu tinerimea studiósá dela tóte institutele de invetiamentu din locu.

Statistica.

La institutele de invetiamentu gr-cat. din Blasiu in anulu sc. c. se afla 717 elevi si eleve; si anume: in seminariulu clericalu archi-diecesanu 47; clerici externi 6; in gimnasiu 369, dintre acesti'a in „convictulu Vanceanu“ suntu 80, beneficiati cu pâne suntu 184, stipendiati 38, in preparandia suntu 67, dintre cari beneficiati cu pâne suntu 56; in scol'a normala suntu 174, dintre cari beneficiati cu pâne suntu 67; in scol'a primaria romana de fetitia suntu 54 eleve.

Concursu.

Nr. 3761 — 1890.

Pentru completarea statiunei docentale din Hodacu in protopopiatulu Reginului, devenita vacanta in urm'a pensiunarei docentului Isidoru Lupu, prin acést'a se escrie concursu cu terminulu de 1 Novembre a. c. st. nou.

Emolumintele impreunate cu acést'a statiune suntu urmatoriele: 1. 200 fl. v. a. din cass'a besericeii solvindi in 4 rate egali, si anume: rat'a I. de 50 fl. v. a. dupace docentele alesu va fi intaritu in functiunea s'a din partea auctoritatii competente; rat'a a II. in 1-a Decembre; rat'a a III. in 1 Martie; ér rat'a a IV. in 12 Maiu. Ratele acestea totu asia se voru plati si in anii urmatori, cu acea schimbare, cà rat'a I. se va plati in 1 Septembrie. 2. Quartiru liberu in edificiulu scolei, cu 2 odai de locuitu, o culina si o camara. 3. Lemnele de focu necesarie din padurea cantoru-docentala asemnata prin segregare.

Concurentii la acést'a statiune voru avé de asi aterne suplicele sale concursuali pana la terminulu suprafiptu, provideute cu carte de botezu, atestatele despre absolvirea cursulu pedagogicu in vre-unu institutu preparandialu publicu despre depunerea esamenului de calificatiune docentala si ocupatiunea de pana acum, precum si cu atestate despre portarea morala si sciinti'a tipicului si a cântáriloru sântei nóstre besericeii greco-catolice, cari documinte tóte voru fi de a se aterne la oficiulu protopopescu susmentionatu, de unde se voru face necesariele dispusetiuni pentru candidarea la acést'a statiune, amesuratu determinatiuniloru Regulamentulu scolasticu archi-diecesanu de sub Numerulu consistorialu 3261/1876 partea II. VI. §. 71 pagin'a 19.

Dela noulu alegédu docente, pre lângá cualificatiunea receruta de lege se poftesce se aiba cunoscienti'a tipicului si a cântáriloru besericesci, ca se pote formá coru cu tineretulu si copii de scola.

Blasiu din siedinti'a consistoriala tienuta in 4 Octobree 1890.

Anunciu!

In 1 Octobree a. c. a implinitu „Fói'a besericesca si scolastica“ anulu alu treilea alu esistintiei sale. Din incidentulu acest'a in Septembrie a. c. s'a tîenutu o consultare a consortiului de redactare, a càrei protocolu -lu afla cetitorii la altu locu, cu ace'a oca-siune s'a constatat, cu parere de reu, cà fói'a are inca abonamente neincassate in sum'a de peste 4000 floreni: si s'a constatat, cà suntu inca si abonenti de aceia, cari nu au platitu pâna acum nimicu. Rogâmu dreptu ace'a pre toti preastimatii domni, cari nu si-au solvit abonamentele, se binevoiésca a-le achitá in tîmpulu celu mai scurtu posibilu.

Administratiunea.